

Підлітки з аутизмом

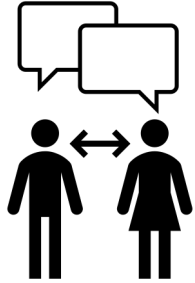
Зоф'я Борська-Монджицька
Кафедра психології розвитку
Факультет психології
Варшавський університет

Згідно з DSM-5, критерії діагностики аутизму включають дефіцит спілкування в соціальних ситуаціях, а також обмежені інтереси та повторювані моделі поведінки.

Згідно з МКХ-11 (ICD-11) основою для діагностики також є дві групи симптомів, тобто труднощі у встановленні та підтримці соціальних взаємодій і соціального спілкування, а також схильність до обмежених, негнучких, повторюваних моделей поведінки, діяльності та інтересів, які є чітко нетипові або надмірні для даної людини

Критерії діагностики

Сфери труднощів

Взаємодія та спілкування

Низька еластичність,
небажання змінюватися

Повторювана
поведінка

Сенсорні
складнощі

СОЦІАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ВІДНОСИНИ З ІНШИМИ ЛЮДЬМИ

Вербальна комунікація

Старші діти та підлітки з
аутизмом можуть:

- Мати труднощі з переключенням під час розмови;
 - Багато говорити про свої особливі інтереси;
 - Сприймати речі буквально;
 - Мати труднощі з зіставленням тону і інтенсивності голосу, а також темпу мови з ситуаціями і людьми;
 - Мати дуже розвинений словниковий запас і говорити формально;
 - Мати труднощі з дотриманням інструкцій, які складаються з більш ніж 1-2 кроків.
-

Невербальне спілкування

Старші діти та підлітки з аутизмом можуть:

- Мати труднощі з читанням невербальних сигналів, таких як мова тіла/жести або тон голосу, щоб вгадати, як хтось себе почуває;
 - Встановлювати рідше зоровий контакт, ніж інші люди, або не дивитися в очі, коли розмовляють з ними;
 - Виявляють менше емоцій на своїх обличчях, ніж інші діти, або не можуть читати вирази облич інших людей;
 - Використовувати мало жестів, через що вони здаються скутими та стриманими;
-

Відносини

Старші діти та підлітки з аутизмом можуть:

- Віддають перевагу проводити час на самоті, а не з однолітками;
 - Бажають, щоб інші діти / інші люди грали / дотримувались їхніх правил;
 - Мають труднощі з розумінням соціальних правил дружби;
 - Їм важко заводити друзів, і у них мало або взагалі немає друзів;
 - Мають проблеми з взаємодією з більшістю однолітків і вважають за краще взаємодіяти з дітьми молодшого віку або проводити час з дорослими;
 - Труднощі з адаптацією своєї поведінки до різних соціальних ситуацій;
 - Мають труднощі із дотриманням правил, що стосуються особистого простору інших людей.
-

ПОВЕДІНКА

Відсутність гнучкості і фіксовані інтереси

Старші діти та підлітки з
аутизмом можуть:

- Мати конкретні чи особливі інтереси;
 - Демонструвати поведінку, яка здається компульсивною;
 - Бути особливо прив'язаними до певних предметів;
 - Нервувати з приводу змін і любити рутину;
 - Повторювати рухи тіла або рухатися несподіваним чином;
 - Видавати повторювані звуки.
-

Сенсорна сфера

Старші діти та підлітки з аутизмом можуть:

- Бути гіперчутливим до зовнішніх подразників;
 - Шукати сенсорну стимуляцію;
 - Менше реагувати на больові подразники, ніж інші діти.
-

НАЙПОШИРЕНІШІ ТРУДНОЩІ

Приблизний список

- Проблеми зі сном
- Тривожні стани
- Істерики
- Депресивні стани
- Агресивна поведінка
- Розлади харчової поведінки
- Відмова ходити до школи

ВИКОНАВЧІ ФУНКЦІЇ

Активність

- Батьки готують вечерю, допомагаючи своїм дітям виконувати домашнє завдання та плануючи обов'язки на наступний тиждень.
- Ми запам'ятовуємо номер телефону сантехніка, який щойно дав нам сусід, щоб ми могли записати його, як тільки знайдемо ручку.
- Водій робить глибокий вдих замість того, щоб сигналізувати, коли машина перед ним не рухається відразу після того, як світло стає зеленим.

Що спільного в цих ситуаціях?

Виконавчі функції

Кожен має набір з 12 виконавчих функцій

- Стриманість
 - Робоча пам'ять
 - Контроль емоцій
 - Зосередженість
 - Початок виконання завдання
 - Планування/визначення пріоритетів
 - Організація
 - Управління часом
 - Визначення та досягнення цілей
 - Еластичність
 - Усвідомлення стресу та стресостійкість
-

Виконавчі функції

Три сфери

- Когнітивна
 - Емоційна
 - Поведінка
-

Розвиток виконавчих функцій

8 – 12 років

8-9

- Більш гнучкий і краще адаптується
- Підвищення здатності планувати та слідувати вказівкам відповідно до вимог завдання, а не власних інтересів.
- Більш ефективна стратегічна поведінка та мислення

9-12

- Значне придушення імпульсивності
 - Майже зріла вибіркова увага з відповідним матеріалом
 - Короткі періоди підвищеної гальмівної здатності
 - Більш швидка обробка
 - Краща багатозадачність
 - Підвищується здатність вирішувати проблеми
 - Навички планування та організації швидко зростають
-

Навички у віці 8-12 років

- Може не забути виконати доручення після школи
 - Може займатися більш інтенсивним прибиранням (наприклад, пилососити)
 - Може виконувати більш тривалі обов'язки (наприклад, 15-20 хвилин)
 - Він може перемикати увагу між завданням в книзі і зошитом
 - Здатність виконувати довші домашні завдання (максимум 1 година)
 - Здатний планувати шкільні проекти (наприклад, звіти на основі книг або інших матеріалів)
 - Стежити за змінами в графіку
 - Може заощадити гроші
 - Здатний до саморегуляції (наприклад, самостійно поводитися за відсутності дорослого опікуна)
-

Розвиток виконавчих функцій

12-14 років

- Когнітивна гнучкість на майже дорослому рівні
 - Гнучкість збільшується в міру зміни поведінкових вимог і необхідності діяти самостійно
 - Розвивається вміння ставити цілі
 - Зростає здатність вирішувати проблеми
 - Майже дорослий рівень планування
-

Навички в 12-14 років

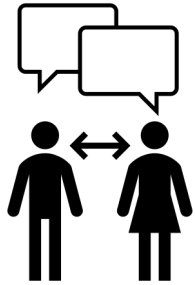
- Може допомогти з більш складними домашніми справами, до 90 хвилин.
 - Організовує своє навчання.
 - Може відстежувати зміни в навчальному розкладі, включаючи зміни вчителів та класів
 - Може планувати і виконувати довгострокові проекти, до декількох одночасно.
 - Вміє коригувати розклад і планувати час на виконання домашніх завдань, домашніх справ, занять тощо.
 - Може утримуватися від порушення правил, коли немає дорослого.
-

Чому виконавчі функції важливі?

- Пов'язані з прогресом у навчанні від дитячого садка до вищої освіти
 - Пов'язані з навчанням читання, математики, природничих наук та соціальних наук
 - Важливі для:
 - Соціальні навички
 - Встановлення та підтримка відносин
 - Вирішення проблем
 - Професійна кар'єра
-

Виконавчі функції у підлітка з аутизмом

Сфери труднощів

Взаємодія та спілкування

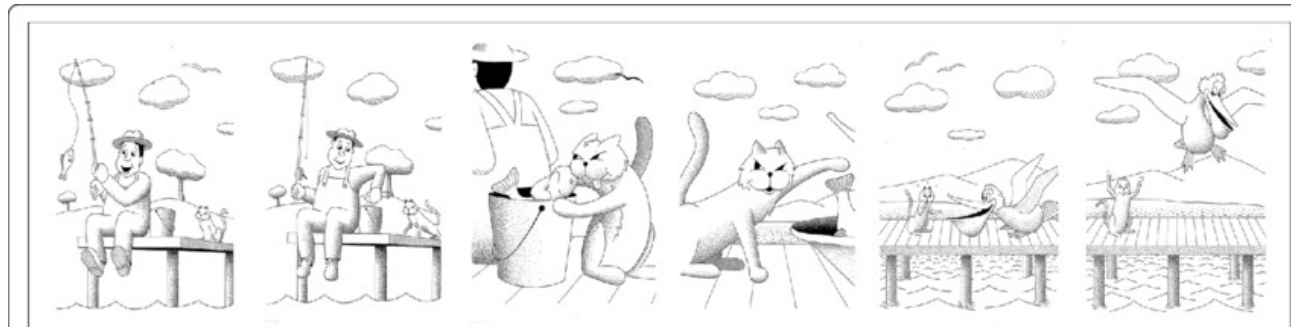
Низька еластичність,
небажання змінюватися

Повторювана
поведінка

ДІАГНОСТУВАННЯ ПІДЛІТКІВ

ADOS-2

ЯК БУТИ БАТЬКАМИ ПІДЛІТКА З АУТИЗМОМ

Кілька порад

- Прийміть той факт, що ваш підліток з аутизмом буде проводити більше часу на самоті і подалі від членів сім'ї в порівнянні з «типовим» підлітком.
- Дозвольте підлітку висловити своє невдоволення.
- Порадьтеся з іншими батьками підлітків з аутизмом.
- Доручайте завдання, які підліток здатний виконати самостійно.
- Будьте послідовними.

Кілька порад

- Не перебільшуйте з обмеженнями.
- Зосередьтеся на поведінці, а не на якостях дитини.
- Будьте надзвичайно терплячими.
- Будьте реалістами щодо «часу виконання» домашнього завдання та домашніх обов'язків.
- Будьте батьками свого підлітка, а не його «другом».

Кілька порад

- Обирайте з чим боротись.
- Заохочуйте до дружби.
- Встановіть чіткі правила та рекомендації для свого підлітка, щоб допомогти йому зрозуміти, яка поведінка є прийнятною.
- Погляньте на історію вашого підлітка.
- Очікуйте поступового поліпшення, а не негайних результатів.
- Підтримуйте незалежність.
- Подумайте про те, щоб завести собаку.

Кілька порад

- Шукайте способи виплеснути розчарування (спорт, боксерська груша тощо).
- Записуйте свої успіхи та невдачі у щоденнику.
- Спробуйте поглянути на ситуацію вашого підлітка з іншої точки зору.
- Забезпечте достатню структуру.
- Зіткнувшись з неправильною поведінкою, розслабте м'язи обличчя і говоріть тихо.
- Намагайтеся бути підготовленими.
- Знайте, коли вам потрібна професійна допомога.
- Підлітки з синдромом аутизму можуть не знати, як добре висловлюватися, що змушує їх поводитися грубо або агресивно.

**ДІВЧАТКА З АУТИЗМОМ
або декілька слів про відмінності між
дівчатками та хлопчиками**

**Дякуємо за
увагу Дякую за увагу**

zofia.borska-madrzycka@psych.uw.edu.pl
